

ВИСНОВОК

**про наукову новизну, теоретичне та практичне
значення результатів дисертації
Черниха Олексія Володимировича
«Адаптивне управління розвитком підприємств агропродовольчої сфери»,
що подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії
галузі знань 07 Управління та адміністрування
за спеціальністю 073 Менеджмент**

Актуальність теми дисертації. В сучасних умовах підвищених безпекових ризиків, євроінтеграції та цифрової трансформації базовою конкурентною перевагою будь-якого підприємства є його готовність до змін, тобто адаптивність. Дана характеристика не формується під впливом тільки певних чинників зовнішнього та внутрішнього середовищ, а несе в собі гістерезистну складову у вигляді управлінської предісторії, що відбивається на мікро-, мезо- та макрополях управління змінами у вигляді реакцій стейкхолдерів та їх фокус-груп. Крім того умови мілітарі-економіки відрізняються від ринкової певними неринковими ефектами, зокрема контракції транспарентності та підвищеної чуттєвості до екстернально-інтернального балансу, темпорального збою та деформації стейкхолдерів, що тільки підсилює залежність будь-якого підприємства від власної системи адаптивного управління та адаптивності оточуючих соціально-економічних систем.

Через особливості підприємств агропродовольчої сфери, зокрема, роботу із біологічними активами, залежність від природно-кліматичних умов, наявність головного засобу виробництва, що не підлягає релокації, – землі, високу волатильність цін на продукцію, сезонність виробництва тощо, актуальні механізми й інструменти адаптації набувають в цій галузі особливого значення і потребують системних наукових досліджень.

Зв'язок теми дисертації з науковими програмами, планами, темами університету та кафедри. Дисертаційна робота є складовою наукових досліджень Полтавського державного аграрного університету, зокрема, в межах тем: «Стратегічний менеджмент безпекового розвитку інноваційно орієнтованої агропродовольчої сфери в умовах глобалізації економіки» (державний реєстраційний номер 0122U201560), де автор запропонував безпековий підхід до адаптивного управління розвитком підприємств агропродовольчої сфери; «Інституційно-адаптивні механізми розвитку менеджменту підприємств та їх об'єднань в умовах цифрової трансформації та інвестиційно-ресурсних асиметрій» (державний реєстраційний номер 0126U000256), у якій автор проаналізував вплив ефекту контракції транспарентності та теорії гістерезису на адаптивне управління розвитком підприємств агропродовольчої сфери; «Розвиток кадрового потенціалу та компетентнісних моделей управління як чинник інноваційного розвитку підприємств, організацій, установ» (державний реєстраційний номер 0126U000388), де автор обґрунтував інструменти попередження опору змінам та методичні підходи до застосування стейкхолдерорієнтованого підходу до адаптивного управління розвитком підприємств агропродовольчої сфери.

Особистий внесок здобувача в отриманні наукових результатів. Автором самостійно проведено аналіз першоджерел наукової літератури з напрямку досліджень. Виконано відбір матеріалу та його дослідження за всіма методиками. Отримані результати статистично оброблені та узагальнені. Сформульовано висновки та практичні пропозиції виробництву. Вибір теми та напрямів досліджень дисертаційної роботи проведено спільно з науковим керівником. Із 12 опублікованих у співавторстві праць у дисертаційній роботі використано лише ті положення, які є результатом особистої праці здобувача.

Обсяг і структура роботи та її методичний рівень. Основний зміст дисертаційної роботи викладено на 151 сторінці комп'ютерного тексту і включає: вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел, 12 додатків. Робота ілюстрована 37 таблицями та 21 рисунком. Список літератури містить 207 джерел, у тому числі – 35 латиницею.

Огляд літератури написаний автором логічно і послідовно. Зазначимо, що результати експериментів та висновки багатьох дослідників, що вивчали ці питання, ґрунтовно проаналізовані й лаконічно викладені. В кінці цього розділу автор надав висновки. Отже, огляд літератури викладений на достатньому науковому та методичному рівнях. Знання проблеми є важливою підставою того, що структура роботи, методичні підходи, експерименти і їх подальший аналіз взаємопов'язані та цілком обґрунтовані.

У процесі виконання поставлених завдань наукового дослідження були використані такі методи: діалектичний і логічний – для систематизації понятійно–категоріального апарату адаптивного управління розвитком підприємств агропродовольчої сфери, зокрема щодо змін, адаптації, резильєнтності, управління змінами, адаптивного управління, механізму адаптивного управління тощо та у ході формулювання висновків; наукової абстракції – для формулювання мети, завдання та висновків; економіко–статистичний – для визначення стану та тенденцій розвитку підприємств агропродовольчої сфери; графічний – для наочної демонстрації виявлених тенденцій та відображення моделей; узагальнення, системного аналізу – для формування рекомендацій щодо вдосконалення системи адаптивного управління розвитком підприємств агропродовольчої сфери; адаптивного прогнозування – для моделювання прогностичних перспектив адаптивного управління розвитком підприємств агропродовольчої сфери; виробнича функція Кобба–Дугласа – для аналізу стейкхолдерорієнтованого підходу до адаптивного управління розвитком підприємств агропродовольчої сфери; модифікованої головної компоненти – для інтегрального оцінювання ефективності адаптивного управління розвитком гіперспеціалізованих та диверсифікованих підприємств агропродовольчої сфери.

Достовірність та обґрунтованість отриманих результатів та запропонованих автором рішень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації, не викликає сумніву. Обґрунтованість рекомендацій підтверджується використанням сучасних методів досліджень, достатньою кількістю виконаних літературних джерел. Матеріали та методи досліджень, що використані здобувачем для вирішення поставлених завдань, відповідають меті

роботи і дають можливість одержати обґрунтовані дані. Результати досліджень опрацьовані статистично, зведені у таблиці, узагальнені та детально опрацьовані.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації та її вірогідність підтверджується:

- високим методичним рівнем проведеного дослідження, логічністю та послідовністю його виконання;

- достатньою для одержання вірогідних даних кількістю літературних джерел, статистичної інформації та баз даних;

- математичною обробкою одержаних результатів, що дало можливість встановити їх вірогідність.

Отже, на основі вищенаведеного, робимо висновок, що ступінь достовірності й обґрунтованості отриманих результатів та запропонованих автором висновків і практичних рекомендацій, які впливають з результатів досліджень, є достатньо високим.

Ступінь новизни основних результатів дисертації порівняно з відомими дослідженнями аналогічного характеру. Доведено, що наразі на розвиток підприємств вчиняє безпрецедентний вплив ефект контракції транспарентності через різниці умов ринкової і мілітарі-економік, ефект деформації стейкхолдерів через актуалізацію лідерського потенціалу, ефект екстернально-інтернального балансу через суто безпекові аспекти та ефект темпорального збою через дію трьох попередніх.

Систематизувавши види адаптації, пропонується власну типологію адаптивного управління, що складається із групування реакцій на кластери адаптації: інституційно-нормативний, ринково-кон'юнктурний, безпеково-кризовий, логістично-операційний, соціально-кадровий, організаційно-управлінський, технологічно-цифровий, що об'єктивують реакцію на зміну формальних правил функціонування; пристосування системи управління до змін зовнішнього економічного середовища; функціонування підприємств в умовах війни; забезпечення безперервності операційної діяльності; управління людським капіталом в умовах трансформацій; перебудову системи управління; довгострокового розвитку і підвищення стійкості.

Удосконалено науковий підхід до формування механізму й узагальнені інструменти адаптивного управління розвитком підприємств агропродовольчої сфери. Визначено, що оскільки безпековий чинник досить часто є неочікуваним, то його реалізація відповідно заснована не стільки на нормативно-правовій основі та чіткому протоколі, а більше на ситуаційному підході в умовах повної невизначеності.

Систематизовано групи стейкхолдерів підприємств агропродовольчої сфери з урахуванням їх фокус-груп. Доведено, що кількість та якість стейкхолдерів постійно змінюється і керівництву підприємств агропродовольчої сфери необхідно постійно переглядати відносини із ними, що потребує відповідний бюджет стейкхолдер-менеджменту. Доведено, що інерційний горизонт, як різниця між комплексним показником фінансової безпеки і рівнем адаптації, є базовим індикатором адаптивного потенціалу підприємств агропродовольчої сфери у відповідності до концепції їх гістерезисного розвитку.

Проведено інтегральну оцінку ефективності адаптивного управління

розвитком гіперспеціалізованих підприємств агропродовольчої сфери як критерію при прийнятті управлінських рішень в умовах невизначеності за методом модифікованої головної компоненти.

Визначено, що для диверсифікованих підприємств агропродовольчої сфери найбільший вплив на інтегральну оцінку мають вартість основних засобів, фондозабезпеченість, фондоозброєність та поголів'я великої рогатої худоби; менший вплив має величина власного капіталу.

Змодельовано прогностичні перспективи адаптивного управління розвитком підприємств агропродовольчої сфери, що дає можливість оцінити наслідки прийняття різних варіантів управлінських рішень та вибрати серед них оптимальний варіант. При прогнозуванні динаміки показників адаптивного управління розвитком підприємств агропродовольчої сфери використано адаптивні методи прогнозування в рамках концепції гістерезисного розвитку.

Практичне значення результатів дослідження. Розроблені теоретичні та практичні положення доведені до рівня методичних рекомендацій, які пропонуються для упровадження у практику аграрних підприємств України та органів державних влади й місцевого самоврядування під час формування й реалізації стратегій регіонального розвитку. Практичне значення має пропонування моделі ефективної системи адаптивного управління розвитком підприємств агропродовольчої сфери на основі інтегральної оцінки. Зазначені рекомендації використані в роботі Міністерства аграрної політики та продовольства України (довідка № 21–2030–12/12266 від 11.06.2025 р.), Департаменту агропромислового розвитку Полтавської обласної військової адміністрації (довідка № 01–69/864 від 27.10.2025 р.), ТОВ «РОСТ-АГРО» Кременчуцького району Полтавської області (довідка № 71/1 від 28.10.2025 р.), ДП «ДГ «Степне» Інституту свинарства і АПВ» НААНУ Полтавського району Полтавської області (довідка № 299 від 20.10.2025 р.); ТОВ Агрофірма «Степ» Сумського району Сумської області (довідка № 133 від 03.09.2025 р.); ТОВ Агрофірма «Довіра 2008» Роменського району Сумської області (довідка № 116 від 10.09.2025 р.); ТОВ «Авіс Украгро Груп» Сумського району Сумської області (довідка № 178 від 17.09.2025 р.).

Результати дослідження використовуються у навчальному процесі Полтавського державного аграрного університету МОН України при підготовці здобувачів вищої освіти під час викладання дисциплін «Менеджмент», «Операційний менеджмент», «Управління ресурсами аграрних підприємств», «Ризик-менеджмент», «Управління підприємством у бізнес-середовищі», «Управління ризиками у підприємстві» (довідка № 01–11/92 від 31.10.2025 р.).

Повнота опублікування результатів дисертації та особистий внесок здобувача до всіх наукових публікацій, опублікованих із співавторами та зарахованих за темою дисертації. За темою дисертаційної роботи опубліковано 20 наукових праць, у тому числі: 4 статті у фахових наукових виданнях України (3 із них – одноосібно), 14 тез доповідей на наукових конференціях та 1 стаття у нефарховому науковому виданні України. Дисертант має 1 свідоцтво про реєстрацію авторського права на науковий твір.

Список праць, опубліковані за темою дисертації:

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації Публікації у фахових виданнях України категорії Б

1. Черних О. В. Моделювання стейкхолдерорієнтованого підходу адаптивного управління розвитком підприємств агропродовольчої сфери. *Інвестиції: практика та досвід*. № 8. 2024. С. 162–177. <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.8.162>
2. Черних О. Методичні підходи до адаптивного управління розвитком підприємств агропродовольчої сфери. *Journal of Innovations and Sustainability*. 2024. №4. <https://doi.org/10.51599/is.2024.08.04.11>
3. Черних О. В. Адаптивне управління розвитком як фактор підвищення конкурентоспроможності підприємств агропродовольчої сфери. *Актуальні проблеми економіки*. 2024. №12. С. 50–62. <https://doi.org/10.32752/1993-6788-2024-2-282-50-62>
4. Черних О. В., Саєнко В. О., Капустін О. О., Ніконенко О. В. Модель адаптивного управління підприємствами агропродовольчої сфери на засадах стимулювання інноваційного, кадрового та виробничого потенціалів. *Актуальні проблеми економіки*. 2025. №10(292). С. 297–303. (Здобувач визначив методіку моделювання системи адаптивного управління підприємства). <https://doi.org/10.32752/1993-6788-2025-1-292-297-303>

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

1. Vakulenko Yu., Chernykh O. Peculiarities of enterprise's digital development strategies. Management of the 21st century: globalization challenges. Issue 4: collective monograph / in edition D. Diachkov. Prague. Nemoros s.r.o. 2023. Czech Republic. P. 197–204. URL: <https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/academicdepartment/kafedra-menedzhmentu-im-ia-markinoyi/mono2023management5compressed.pdf> (Здобувач визначив рівні цифровізації підприємства; вплив цифрової трансформації на ефективність бізнесу; етапи формування цифрової стратегії для підприємств; побудував «Палітру стратегій» з урахуванням процесів цифрової трансформації).
2. Воронько-Невіднича Т. В., Черних О. В. Сутність стратегічного управління за сучасних умов. *Управління ресурсним забезпеченням господарської діяльності підприємств реального сектору економіки*. Матер. VII Всеукр. наук.-практ. інтернет-конфер. з міжнародною участю, 27 жовтня 2022. Полтава: ПДАУ, 2022. С. 21–22. (Здобувач визначив специфіку принципу адаптивності системи стратегічного управління).
3. Gribincea C., Chernykh O. Modelling the impact of factors on the profitability of business entities activity. *Smart Economy, Entrepreneurship and Security*. Vol. 1. № 1. 2023. С. 20–30. URL: <https://www.science-smart.com/index.php/smart/article/view/2> (Здобувач провів моделювання оцінки впливу факторів на рівень прибутковості суб'єктів господарювання в процесі їх адаптації до змін, а саме: обсяг реалізованої продукції; капітальні інвестиції; кількість працівників; продуктивність праці; витрати на оплату праці; вартість оборотних активів; вартість необоротних активів).

молодих вчених, аспірантів, студентів (м. Житомир, 13 листопада 2024 року). Житомир: Вид-во «Поліський національний університет», 2024. С. 119–120.

12. **Черних О. В., Щур О. В., Кожедуб М. О.** Збалансований розвиток адаптивних підприємств в системі інноваційного менеджменту. *Управління ресурсним забезпеченням господарської діяльності підприємств реального сектору економіки*: матеріали ІХ Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, 14 листопада 2024 р. Полтава: ПДАУ, 2024. С. 57–58. (Здобувач узагальнив підходи щодо визначення адаптивності підприємств і ролі їх лідерів).

13. **Черних О. В., Ніконенко О. В.** Інноваційно-адаптивні механізми стимулювання управлінських процесів у сучасному підприємстві. *Домінанти соціально-економічного розвитку України у нових реаліях*: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих учених та студентів (28 березня 2025 р., м. Київ). К.: КНУТД, 2025. С. 277–279. (Здобувач проаналізував взаємозв'язок адаптації та стимулювання в підприємницькому середовищі).

14. **Черних О., Бурій Є.** Адаптивне управління розвитком підприємств аграрного сектору економіки за сучасних умов. *Актуальні проблеми сучасної науки: теоретичні та практичні дослідження молодих учених*: Матеріали ІІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції. м. Полтава, 14-15 квітня 2025 р. Полтава, 2025. С. 428–429. (Здобувач узагальнив основні стратегії адаптивного управління).

15. **Черних О. В., Ніконенко О. В., Капустін О. О.** Адаптивне управління виробничим потенціалом інноваційно-орієнтованого підприємства. *Менеджмент та маркетинг як фактори розвитку бізнесу*: матеріали ІІІ Міжнародної науково-практичної конференції 23-24 квітня 2025 р. у 2 т. / відп. ред. та упоряд. В. В. Храпкіна, К. В. Пічик. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2025. Т. 1. С. 163–165. (Здобувач представив механізм адаптивного управління виробничим потенціалом інноваційно орієнтованого підприємства).

16. **Черних О. В., Козуб Р. О., Маркосян К. К.** Підвищення ефективності менеджменту адаптивного підприємства. *Менеджмент ХХІ століття: глобалізаційні виклики*: матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції, 15 травня 2025 р. Полтава: ПДАУ, 2025. С. 82–83. (Здобувач узагальнив підходи щодо управління адаптивним підприємством на принципах гнучкості, відкритості до змін та системного аналізу).

Свідчення про реєстрацію авторського права на твір:

Свідцтво про реєстрацію авторського права на науковий твір «Моделювання стейкхолдерорієнтованого підходу адаптивного управління розвитком підприємств агропродовольчої сфери» № 136047 від 13 травня 2025 р.

Дотримання принципів академічної доброчесності. У представленій дисертаційній роботі не виявлено академічного плагіату, фабрикації та фальсифікації. Дисертація є завершеною науковою роботою, а одержані результати, важливі для науковців з менеджменту та мають практичне значення для фахівців з управління та адміністрування.

Висновок

Дисертаційна робота Черниха Олексія Володимировича на тему: «Адаптивне управління розвитком підприємств агропродовольчої сфери» оформлена згідно з наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» та МОН України від 31.05.2019 № 759 (зі змінам і доповненнями), є завершеною науково-дослідною роботою, яка за актуальністю обраної теми, науковою новизною, теоретичним та практичним значенням отриманих результатів, рівнем і обсягом виконаних досліджень, повністю відповідає вимогам, що передбачені Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 зі змінам і доповненнями), і рекомендована до проведення публічного захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії галузі знань 07 Управління та адміністрування за спеціальністю 073 Менеджмент.

Рішення прийняте відкритим голосуванням:

за – 17

проти – 0

утримались – 0.

Голова засідання:

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри менеджменту ім. І.А. Маркіної
Полтавського державного
аграрного університету

Микола ЗОСЬ-КІОР

Секретар засідання:

доктор філософії з економіки, доцент кафедри
менеджменту ім. І.А. Маркіної
Полтавського державного
аграрного університету

Надія БАГАН

«07» квітня 2026 р.

